

Eiropas Savienības
Padome

Briselē, 2023. gada 28. septembrī
(OR. en)

13520/23

ENER 515
ECOFIN 936

PAVADVĒSTULE

Sūtītājs:	Eiropas Komisijas ģenerālsēkretāre, parakstījusi direktore <i>Martine DEPREZ</i>
Saņemšanas datums:	2023. gada 28. septembris
Saņēmējs:	Eiropas Savienības Padomes ģenerālsēkretāre <i>Thérèse BLANCHET</i>
K-ļas dok. Nr.:	COM(2023) 547 final
Temats:	KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI par galvenajiem Padomes 2022. gada 19. decembra Regulas (ES) 2022/2576 izskatīšanā gūtajiem konstatējumiem attiecībā uz vispārējo gāzes piegādes situāciju Savienībā

Pielikumā ir pievienots dokuments COM(2023) 547 *final*.

Pielikumā: COM(2023) 547 *final*

Briselē, 28.9.2023.
COM(2023) 547 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI

**par galvenajiem Padomes 2022. gada 19. decembra Regulas (ES) 2022/2576 izskatīšanā
gūtajiem konstatējumiem attiecībā uz vispārējo gāzes piegādes situāciju Savienībā**

KOPSAVILKUMS

Labāka gāzes iepirkumu koordinācija (II nodaļa)

Saskaņā ar regulu Komisija ar pakalpojumu sniedzēja palīdzību izstrādāja un sāka izmantot kopīga iepirkuma mehānismu *AggregateEU*, kam 2023. gada 14. jūlijā bija šādi rezultāti:

	Pirmā kārtā 2023. gada aprīlis/maijs	Otrā kārtā 2023. gada jūnijs/jūlijs	Kumulatīvais rezultāts
<i>Statuss</i>	<i>Slēgta</i>	<i>Slēgta</i>	<i>[Pašlaik norisinās]</i>
Pieteikumi (kopā)	120	154	—
Agregētais pieprasījums	11,6 miljardi kubikmetru (mljrd. m ³)	15,9 mljrd. m ³	27,5 mljrd. m ³
Piegādes piedāvājumi	18,7 mljrd. m ³	15,2 mljrd. m ³	33,9 mljrd. m ³
Apmierinātais pieprasījums	10,9 mljrd. m ³	12 mljrd. m ³	22,9 mljrd. m ³

Komisija arī īstenoja regulā noteiktos papildu pasākumus, arī attiecībā uz pārredzamību un informācijas apmaiņu, ES Enerģijas platformas pārvaldību un obligātu *AggregateEU* izmantošanu.

Komisija uzskata, ka ES Enerģijas platforma pirms 2023.–2024. gada apkures sezonas ir veicinājusi Savienības diversifikācijas centienus un krātuvju piepildīšanu. *AggregateEU* Eiropas pircējiem nodrošināja papildu iespēju iepirkt gāzi no uzticamiem piegādātājiem par konkurētspējīgām cenām, kā arī tirgus pārredzamību attiecībā uz pieprasījumu un piedāvājumu, vienlaikus palīdzot tirgos mazināt svārstīgumu.

Tas, ka kopējie apjomi, kas agregēti vien divās pirmajās kārtās, bija divkārt lielāki par obligāto pieprasījuma agregēšanu, parādīja, ka tirgus dalībnieki kopīgā iepirkuma mehānismu uzskata par ļoti noderīgu krīzes kontekstā.

LNG kompleksu, gāzes krātuvju un cauruļvadu izmantojuma uzlabošanas pasākumi (II nodaļa, 3. sadaļa)

Regulā ir iekļauti noteikumi, kuru mērķis ir uzlabot pārredzamību un atvieglot *LNG* un gāzes krātuvju jaudu sekundāro tirdzniecību, ļaujot efektīvi izmantot *LNG* kompleksus un krātuves, kā arī cauruļvadus (piem., pārslodzes dēļ). Lielāka pārredzamība nodrošināja visaptverošāku pārskatu par *LNG* kompleksu un krātuvju tirgiem ES, kā arī šo infrastruktūru efektīvāku izmantošanu.

Pasākumi, ar kuriem novērš pārmērīgas gāzes cenas un pārmērīgu tekošās dienas svārstīgumu enerģētikas atvasināto instrumentu tirgos (III nodaļa)

Attiecībā uz tirdzniecību regulā ietverti pasākumi pārmērīga svārstīguma pārvaldībai gāzes

un elektroenerģijas atvasināto instrumentu tirgos, vienlaikus saglabājot cenu veidošanas procesus. Pagaidu tekošās dienas svārstīguma pārvaldības mehānisma mērķis ir novērst pārmērīgu cenu svārstīgumu un ārkārtēju cenu kāpumu enerģētikas atvasināto instrumentu tirgū, aizsargājot ES energooperatorus no lielām augšupējām tekošās dienas cenu svārstībām un palīdzot tiem nodrošināt energoapgādi vidējā termiņā.

Kopš tā pieņemšanas tirgus attīstības norises nav likušas to iedarbināt, lai novērstu ārkārtējus cenu kāpumus. Šajā kontekstā ir vajadzīga turpmāka enerģētikas preču tirgu uzraudzība, lai noteiktu, vai ir nepieciešams uz laiku pagarināt tekošās dienas svārstīguma pārvaldības mehānismus (*IVM*), ņemot vērā nenoteiktību šajos tirgos pēc enerģētiskās krīzes un arī saspringto stāvokli pasaules tirgos 2023. gada vasarā.

Pasākumi, ko īsteno, ja gāzes nozarē ir ārkārtas stāvoklis (IV nodaļa)

Regula uz laiku papildināja Gāzes piegādes drošības regulu¹, proti, tā noteica, ka tad, ja nav divpusēju nolīgumu, pēc noklusējuma piemērojams solidaritātes mehānisms, kā arī tika paplašināts solidaritātes mehānisma tvērums, iekļaujot tajā arī sašķidrinātu dabasgāzi (*LNG*) un elektroenerģijas ražošanai kritiskus gāzes apjomus (*CGV*). Turklāt tika pievienots noteikums, kas atvieglo aizsargājamo lietotāju pieprasījuma samazināšanu, kā arī noteikums par pārrobežu plūsmu aizsardzības pasākumiem.

2022. gada decembrī Komisija kopā ar ES dalībvalstīm un gāzes pārvades sistēmu operatoru Eiropas tīklu (*ENTSO*) veica kopīgu solidaritātes mehānisma izmēģinājumu, kurā testēja ārkārtas noteikumus un procedūras, kā arī solidaritātes mehānismu.

Komisija secina, ka šajā nodaļā izklāstītās koncepcijas ir izrādījušās noderīgas saistībā ar gāzes krīzes mīkstināšanu un pašreizējiem vai turpmākiem pieprasījuma samazināšanas centieniem.

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2017/1938 (2017. gada 25. oktobris) par gāzes piegādes drošības aizsardzības pasākumiem un ar ko atceļ Regulu (ES) Nr. 994/2010.

Ievads

Reaģējot uz pasaules enerģijas tirgu traucējumiem, ko izraisīja Krievijas iebrukums Ukrainā, Eiropas Savienība (ES) pieņēma plānu *REPowerEU*, lai taupītu enerģiju, ražotu tīru enerģiju un diversificētu enerģijas piegādes nolūkā palielināt Eiropas stratēģisko noturību un padarīt to mazāk atkarīgu no Krievijas gāzes importa.

2022. gada aprīlī pēc Eiropadomes lūguma Komisija saskaņā ar plānu *REPowerEU* izveidoja ES Enerģijas platformu ar trim mērķiem: 1) pieprasījuma agregēšana un kopīga gāzes iepirkšana, 2) pēc iespējas efektīvāka esošās infrastruktūras izmantošana, 3) starptautiska informētība.

Kopš kara sākuma situācija gāzes tirgū pakāpeniski ir pasliktinājusies. Krievijas centieni gāzes piegādes Eiropai izmantot par ieroci, sašaurināja tirgu un izraisīja krasu gāzes cenu pieaugumu. Vairumtirdzniecības cena 2022. gadā pārsniedza pirmskrīzes līmeni vidēji piecas reizes, krīzes pīķī 2022. gada vasarā sasniedzot pat 300 EUR/MWh².

Tāpēc 2022. gada 19. decembrī Padome pieņēma ārkārtas Padomes Regulu (ES) 2022/2576 par solidaritātes veicināšanu, labāk koordinējot gāzes iepirkumus, uzticamus cenu kritērijus un gāzes pārrobežu apmaiņu ("regula").

Šī regula nodrošina pagaidu juridisko pamatu:

- labākai gāzes iepirkumu koordinācijai (II nodaļa),
- pasākumiem, ar kuriem novērš pārmērīgas gāzes cenas un pārmērīgu tekošās dienas svārstīgumu enerģētikas atvasināto instrumentu tirgos (III nodaļa),
- pasākumiem, ko īsteno, ja gāzes nozarē ir ārkārtas stāvoklis (IV nodaļa).

Regulas 30. pants nosaka, ka "*[l]īdz 2023. gada 1. oktobrim Komisija šo regulu izskata, ņemot vērā vispārējo situāciju ar gāzes piegādēm Savienībā, un iesniedz Padomei ziņojumu, kurā apkopoti galvenie konstatējumi, kas izdarīti minētajā izskatīšanā. Komisija, pamatojoties uz minēto ziņojumu, var ierosināt šīs regulas darbības termiņu pagarināt.*"

Saskaņā ar iepriekš minēto šajā ziņojumā ir aprakstīts, kā Komisija regulu ir īstenojusi, un sniegts pārskats par galvenajiem konstatējumiem un no tiem izrietošajiem secinājumiem par regulas noteikumiem.

² Tas attiecas gan uz *TTF (Title Transfer Facility)* nākotnes līgumiem ar tuvāko mēneša termiņu, gan uz *TTF* tūlītējiem līgumiem (ar nākamās dienas termiņu).

PĀRSKATS PAR II NODAĻU (LABĀKA GĀZES IEPIRKUMU KOORDINĀCIJA)

Komisija ir īstenojusi gāzes iepirkumu koordināciju, proti, tā i) ir izveidojusi mehānismu ziņošanai par gāzes līgumiem un konkursiem, lai padarītu gāzes tirgus pārredzamākus, un ii) organizē pieprasījuma agregēšanu, konkursus, savietošanu un ir izveidojusi kopīga gāzes iepirkuma mehānismu (kopīga iepirkuma mehānismu). Ziņojumā Komisija izklāstījusi 2023. gada 14. jūlijā pieejamos rezultātus un datus par konkursiem un līgumiem, kas paziņoti līdz minētajam datumam, kā arī ar *AggregateEU* atbalstu organizētā kopīgā iepirkuma mehānisma pirmo divu pieprasījuma agregēšanas un konkursa kārtu rezultātus³.

Gāzes pieprasījuma agregēšanas un konkursu koordinēšana turpināsies līdz regulas darbības beigām.

Pārskats par 1. sadalu “Gāzes iepirkumu koordinēšana Savienībā” (3. un 4. pants)

1. Pārredzamība un informācijas apmaiņa (regulas 3. pants)

Enerģētiskā krīze atklāja ES atkarību no Krievijas fosilās degvielas un negatīvo ietekmi, ko radīja koordinētas ES dalībvalstu rīcības trūkums, Krievijai gāzes piegādes izmantojot par ieroci; tas izraisīja augstas cenas un piegādes drošības krīzi. Lai samazinātu ES atkarību no Krievijas dabasgāzes piegādēm un pazeminātu cenas, tika uzskatīts, ka ir būtiski labāk koordinēt gāzes iepirkumus no ārējiem piegādātājiem. Tāpēc regulas 3. panta⁴ mērķis ir nodrošināt gāzes iepirkumu labāku koordināciju ES un enerģētisko solidaritāti starp ES dalībvalstīm. Tas būtu jāpanāk, sniedzot Komisijai pārskatu par gaidāmajiem konkursiem vai līgumiem par gāzes pārdošanu un pirkšanu. Šajā nolūkā dabasgāzes uzņēmumiem vai uzņēmumiem, kas izmanto gāzi, ir jānosūta Komisijai paziņojumi par visiem gaidāmajiem konkursiem vai līgumiem, kuru apjoms pārsniedz 5 TWh gadā.

Saskaņā ar regulas 3. panta 2. punktu, ja Komisija uzskata, ka vajadzīga vēl lielāka koordinācija attiecībā uz konkursiem vai līgumiem (piemēram, ja konkursi vai līgumi var nelabvēlīgi ietekmēt tirgus darbību, piegādes drošību vai solidaritāti vai attiecībā uz tiem varētu būt noderīgs kopīga iepirkuma mehānisms), Komisija šādiem uzņēmumiem var izdot ieteikumus, pirms tam informējot ES Enerģijas platformas *Ad hoc* koordinācijas padomi.

³ *AggregateEU* ir pieprasījuma agregēšanas un kopīga iepirkuma mehānisms, ko saskaņā ar Padomes Regulu 2022/2576 pārvalda *PRISMA* — pakalpojumu sniedzējs ES Enerģijas platformas ietvaros.

⁴ Direktīvas 3. pantā ir noteikts: “1. Savienībā iedibināti dabasgāzes uzņēmumi vai gāzi patērējoši uzņēmumi vai dalībvalstu iestādes, kas iecerējuši izsludināt konkursu gāzes iepirkumam vai sākt sarunas ar dabasgāzes ražotājiem vai piegādātājiem no trešām valstīm par gāzes iepirkumu apjomā virs 5 TWh/gadā, vienīgi labākas koordinācijas nolūkos informē Komisiju un attiecīgā gadījumā to dalībvalsti, kurā ir iedibināti minētie uzņēmumi, par gāzes piegādes līguma vai saprašanās memoranda noslēgšanu vai par konkursa gāzes iepirkumam izsludināšanu.”

Statistika par 3. pantā paredzētajiem paziņojumiem un ieteikumiem

2023. gada 14. jūlijā	Skaits	Piegāžu apjoms 2023. gadā (teravatstundas (TWh))	Piegāžu apjoms 2024. gadā (TWh)	Piegāžu apjoms 2025. gadā (TWh)
Saņemtie paziņojumi, kuru rezultātā:	22	89,2	189,6	197,9
izdoti ieteikumi	2	11,05	25,5	25,5
ieteikums nebija vajadzīgs	20	78,15	164,1	172,4
vēl nav pabeigts novērtējums	0	0	0	0

Regulas 3. pantā paredzēto paziņojumu drošai iesniegšanai Komisija nodrošināja vairākus vienlīdz pieņemamus un drošus kanālus. Tas ļāva kļūdēt uzņēmumu bažas par drošību un konfidencialitāti, kad tie sniedz informāciju ES dalībvalstīm, ievērojot konfidencialitātes prasības.

Galvenie konstatējumi. Kopumā Komisija uzskata, ka 3. panta īstenošana nodrošināja lielāku pārredzamību attiecībā uz plānotajiem konkursiem un līgumiem par gāzes pārdošanu un pirkšanu tiktāl, ciktāl tas Komisijai nodrošināja labāku priekšstatu par gaidāmajiem konkursiem.

Vienīgie paziņojumi, pēc kuru saņemšanas tika sniegti ieteikumi saskaņā ar regulas 3. pantu, bija paziņojumi no uzņēmumiem, kuri plāvoja izsludināt konkursu. Regulas īstenošanas gaitā radās vairākas problēmas — par dažiem komerciāliem līgumiem tika paziņots pēc fakta, un uzņēmumi nevēlējās dalīties ar komerciāli sensitīvu informāciju. Daļa nozares pārstāvju arī apšaubīja regulas interpretāciju, jo īpaši par to, kurā brīdī notiekošu sarunu laikā paziņojums iesniedzams.

Komisija nevar precīzi novērtēt, cik daudz paziņojumu netika iesniegti, lai arī uz tiem attiecas 3. panta prasības. Tam par iemeslu ir fakts, ka piekļuve datu kopām par parakstītiem komerciāliem līgumiem ir ierobežota vai nepilnīga.

Secinājums. Pienākums paziņot par konkursiem vai līgumiem par gāzes pārdošanu un pirkšanu ir kļuvis par jaunu veidu, kā palielināt pārredzamību un novērst pārsolīšanu. Paziņojumi par līgumiem ir izrādījušies problemātiskāki, jo pirmslīguma posms uzņēmumiem ir ļoti sensitīvs.

Turpretī attiecībā uz konkursu iepriekšēju paziņošanu noteikums ir izrādījies vieglāk īstenojams nekā attiecībā uz līgumiem. Turklāt, ņemot vērā, ka *AggregateEU* darbojas, izmantojot konkursus, Komisijas izdotie ieteikumi šķiet relevantāki, ja tos adresē uzņēmumiem, kas plāno konkursus, kuriem varētu izmantot *AggregateEU*.

Vēl viena gūtā atziņa ir tāda, ka labāka Komisijas piekļuve plašākai datu kopai par parakstītiem komerciāliem līgumiem (izmantojot agregētus un anonimizētus datus) varētu uzlabot pienākuma paziņot par līgumiem un konkursiem izpildes panākšanu un nodrošināt atsevišķu konkursu vai līgumu ietekmes rūpīgāku novērtēšanu.

2. *Ad hoc* koordinācijas padome (regulas 4. pants)

Komisija ar 2023. gada 13. janvāra lēmumu (C(2023) 407 final⁵) izveidoja *Ad hoc* koordinācijas padomi. 2023. gada 16. februārī *Ad hoc* koordinācijas padome pieņēma reglamentu un līdz 2023. gada 14. jūlijam rīkoja sešas sanāksmes.

Ad hoc koordinācijas padomi vada Komisijas priekšsēdētājas izpildvietnieks Marošs Šefčovičs, un tās locekļi ir dalībvalstu iestāžu iecelti augsta līmeņa pārstāvji. Novērotāja statusā piedalās Enerģētikas kopienas sekretariāts, un pēc uzaicinājuma sanāksmēs par abpusēji svarīgiem jautājumiem piedalās Enerģētikas kopienas līgumslēdzējas puses.

Ad hoc koordinācijas padome tika izveidota, lai atvieglotu kopīga iepirkuma mehānisma koordināciju, jo īpaši pieprasījuma agregēšanu. Komisijai ir arī jāapspriežas ar *Ad hoc* koordinācijas padomi par ieteikumu projektiem saskaņā ar 3. panta 2. punktu un jāinformē tā par ietekmi, ko rada attiecīgo uzņēmumu dalība kopīga iepirkuma mehānismā.

Galvenie konstatējumi. Komisija uzskata, ka *Ad hoc* koordinācijas padome ir pilnībā izpildījusi savu uzdevumu veicināt kopīga iepirkuma mehānisma koordināciju valstu līmenī, tai skaitā pieprasījuma agregēšanu. *Ad hoc* koordinācijas padomes locekļiem un novērotājiem bija būtiska nozīme spēcīga un pastāvīga politiskā atbalsta saglabāšanā ES Enerģijas platformai, kopīga iepirkuma mehānisma veicināšanā un informācijas sniegšanā attiecīgajām valstu iestādēm un iesaistītajiem uzņēmumiem. Valstu apaļā galda sanāksmes, ko organizēja *Ad hoc* koordinācijas padomes locekļi, bija svarīgas, lai mobilizētu pieprasījuma pusi un koordinētu to industriju līdzdalību, kurās ir liela gāzes un enerģijas izmantošanas intensitāte. Viņi arī aktīvi sadarbojās ar valstu finanšu iestādēm (valsts attīstību veicinošām bankām un eksporta kredīta aģentūrām), lai izpētītu, kā iegūt un nodrošināt garantijas pircējiem, kuri nav pietiekami kredīspējīgi.

Ad hoc koordinācijas padomes locekļi un novērotāji regulāri apsprieda visus galvenos ES Enerģijas platformas aspektus, apmainījās ar paraugpraksi un sniedza vērtīgas atsauksmes par jautājumiem, kas saistīti ar kopīgā iepirkuma mehānisma īstenošanu. ES dalībvalstis apsprieda arī regulas piemērošanu, jo īpaši obligāto pieprasījuma agregēšanu.

Ar *Ad hoc* koordinācijas padomes locekļiem apspriedās arī par ieteikumu projektiem, kas izdoti attiecībā uz regulas 3. pantu (sīkāku informāciju sk. iepriekšējā sadaļā). Tomēr saņemto atsauksmju nav daudz, un tās attiecās tikai uz nelielu skaitu ieteikumu.

Secinājums. *Ad hoc* koordinācijas padomes darbībai kopīgā iepirkuma mehānisma sekmīgā īstenošanā bija būtiska nozīme. Tā nodrošināja ES dalībvalstu lielāku iesaistīšanos un plašu nozares līdzdalību.

⁵ Komisijas lēmums ir pieejams tīmekļvietnē: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32023D0208\(02\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:32023D0208(02)).

Pārskats par 2. sadalu “Pieprasījuma agregēšana un kopīgs iepirkums” (regulas 5.–11. pants)

3. Pieprasījuma agregēšana un kopīgs iepirkums (regulas 5.–8. pants)

i. AggregateEU: pakalpojumu sniedzēja atlase

Komisija kopīga iepirkuma mehānismu izstrādāja un īstenoja ar uzņēmuma *PRISMA European Capacity Platform GmbH* palīdzību, kas tika izraudzīts par pakalpojumu sniedzēju saskaņā ar regulu.

Galvenie konstatējumi. Komisija uzskata, ka regulas noteikumi par pakalpojumu sniedzēja atlasi un nolīgšanu ļāva izraudzīties kvalificētu pakalpojumu sniedzēju *AggregateEU* plānošanai, izstrādei, ekspluatācijai un uzturēšanai.

Komisijas kā līgumslēdzējas iestādes vadībā un pastāvīgi sadarbojoties ar to, *PRISMA* nodrošināja *AggregateEU* darbības uzsākšanu savlaicīgi pirms ES krātuvju piepildīšanas, gatavojoties 2023./2024. gada apkures sezonai.

PRISMA kopīga iepirkuma mehānismu uzprojektēja, izstrādāja un ieviesa nepilnu trīs mēnešu laikā, izmantojot esošās spējas un rīkus cauruļvadu jaudas piešķiršanai, saskaņā ar konkursa specifikācijas noteikumiem un regulas mērķiem. Regulā nebija skaidri norādīts, kā īstenot kopīga iepirkuma mehānismu, bet Komisija un *PRISMA* līdz šim ir paveikuši turpmāk minētos darbus.

- Izveidoja mehānismu *AggregateEU*, balstoties uz Komisijas sagatavoto projektu un saskaņā ar tās norādījumiem.
- Reģistrēja dalībniekus *PRISMA* platformā saskaņā ar nozares standartiem un apstrādāja pieteikumus *AggregateEU* saskaņā ar regulas 8. un 9. pantā noteiktajiem izslēgšanas kritērijiem. 2023. gada 14. jūlijā *AggregateEU* bija reģistrēti vairāk nekā 150 uzņēmumu.
- Organizēja pieprasījuma agregēšanas kārtas, kurās uzņēmumi varēja detalizēti izklāstīt savu pieprasījumu, tai skaitā visu nepieciešamo informāciju par apjomiem, laika grafiku un piegādes punktiem — sk. tabulu iii) punktā (*AggregateEU*: sākotnējie rezultāti).
- Apkopoja pārdevēju piegādes piedāvājumus un viskonkurētspējīgākos piedāvājumus savietoja ar agregēto pieprasījumu, sadalot piedāvājumus proporcionāli nepietiekamas apgādes gadījumā — sk. tabulu iii) punktā (*AggregateEU*: sākotnējie rezultāti).
- Apkopoja informāciju par sarunu statusu un līgumu slēgšanu starp pircējiem un pārdevējiem par sakritīgajām pozīcijām.

Lai *AggregateEU* darbību saskaņotu ar darījumdarbības praksi un standartiem un nodrošinātu, ka nozare to plaši pieņem, mehānisms ir izstrādāts ciešā sadarbībā ar industriju un Industrijas konsultatīvajā grupā pārstāvētajām ieinteresētajām personām. Šī neoficiālā ekspertu grupa, kuras sastāvā ir 27 ES uzņēmumi un 11 novērotāji, kuriem ir pieredze gāzes tirdzniecībā pasaules tirgos, bija galvenais forums, kurā industrijas pārstāvji varēja iesaistīties, un tā izrādījās ļoti noderīga, lai diskusijās par pakalpojumiem, kas izstrādājami *AggregateEU* ietvaros, prezentētu industrijas redzējumu.

PRISMA iesaistei, ar ko pārvaldīja vienu no Eiropas vadošajām gāzes jaudas tirdzniecības platformām, bija svarīga nozīme, lai panāktu kopīga iepirkuma mehānisma uzticamību un industrijas dalībnieku uzticēšanos un palāvību šajā procesā, jo īpaši attiecībā uz komercnoslēpumu aizsardzību.

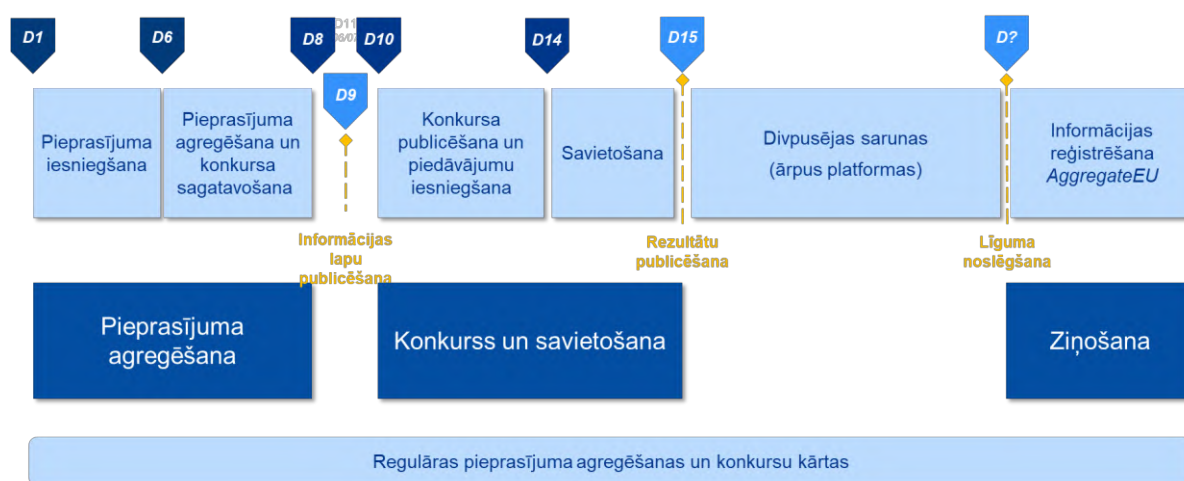
Secinājums. Pakalpojumu sniedzēja atbalsts bija svarīgs, lai Komisija pienācīgā laika periodā varētu sekmīgi īstenot kopīga iepirkuma mehānismu.

Tomēr, aplūkojot pakalpojuma īstenošanu regulas kontekstā, būtu bijis lietderīgāk tās noteikumos par atlases kritērijiem prioritāti noteikt pakalpojumu aprakstam, nevis IT rīka tehniskajām prasībām.

ii. **AggregateEU izstrāde**

AggregateEU projekta galvenais mērķis bija nodrošināt pieprasījuma agregēšanu, rīkot konkursus ar starptautiskiem gāzes piegādātājiem un pieprasījumu savietot ar piegādātāju piedāvājumiem.

Komisija un pakalpojumu sniedzējs *AggregateEU* ieviesa, organizējot konkursa kārtas, un katrā no tām tika veiktas šādas darbības:

Galvenie konstatējumi. Novērtētajā periodā *AggregateEU* kopumā labprātāk piedalījās lielāki uzņēmumi, nevis mazāki uzņēmumi. Līdz šim *AggregateEU* reģistrējušies kopumā vairāk nekā 150 dažāda lieluma uzņēmumi no visas piegādes ķēdes.

Dalībnieki atzinīgi novērtēja *AggregateEU* nodrošināto elastīguma pakāpi un tās šķietami nekroplojošo ietekmi uz tirgus mehānismiem. Jo īpaši viņi novērtēja pieejamos produktu veidus (piegāde uz valstu balansēšanas punktiem vai sašķidrinātās dabasgāzes (*LNG*) termināļiem), ikmēneša profilu un piegādes datumus.

Daži dalībnieki atzinīgi novērtēja arī iespēju piedāvāt un pēc tam atsaukt pieprasījumu un iespēju iesaistīties sarunās ar savietotajiem partneriem par noteikumiem, kas nav iesniegti *AggregateEU*. Savukārt citi tirgus dalībnieki un dažas valstu iestādes lūdza, lai *AggregateEU* nodrošinātu, ka pircēju pieprasījumiem un piegādātāju piedāvājumiem ir saistošāks raksturs, nevis brīvprātīgs, kā tas ir tagad.

Pēc pirmās konkursa kārtas daži dalībnieki lūdza veikt pielāgojumus, lai nodrošinātu labāku atbilstību saviem patēriņa modeļiem. Regulatīvā satvara elastīgums un struktūra Komisijai deva iespēju šos lūgumus daļēji apmierināt un vēl vairāk uzlabot *AggregateEU* darbību, starp konkursa kārtām mainot un atjauninot tās piedāvātās iespējas. Piemēram, atbildot uz dažu energoietilpīgu industriju dalībnieku lūgumiem, jaunākie piegādes datumi otrajā konkursa kārtā tika pagarināti līdz 20 mēnešiem, t. i., līdz 2025. gada martam.

Tomēr, tā kā dalībniekiem nebija stingra juridiskā pamata ziņošanai par līgumiem, kopumā bija ierobežotas atsauksmes par noslēgtajiem līgumiem.

Visbeidzot, ģeogrāfiskais ierobežojums dalībai *AggregateEU* no pircēja puses sagādāja zināmas problēmas dažām lielām korporatīvām organizācijām, kas balstās uz Apvienotajā Karalistē, Šveicē vai Eiropas Ekonomikas zonā reģistrētiem meitasuzņēmumiem.

Secinājums. Kā to apstiprināja pircēju un pārdevēju labais līdzdalības līmenis kopīga iepirkuma mehānismā un pirmo divu kārtu rezultāti, kopumā dalībnieki lielākoties atzinīgi vērtēja *AggregateEU* koncepciju, tās piedāvātos pakalpojumus un Komisijas un pakalpojumu sniedzēja atsaucību, atbildot uz viņu lūgumiem. Lielākā daļa ES dalībvalstu puda atzinību arī ES Enerģijas platformas *Ad hoc* koordinācijas padomes sanāsmē, kā arī dažādās viedokļu apmaiņās (tai skaitā Industrijas konsultatīvās grupas sanāsmēs).

Dalībnieku īstenota ziņošana par sarunu un līgumu slēgšanas posmu rezultātiem varēja būt detalizētāka. Tas, visticamāk, būtu palīdzējis labāk novērtēt *AggregateEU* lietderību un panākumus.

iii. *AggregateEU*: sākotnējie rezultāti

Līdz 2023. gada 14. jūlijam Komisija bija izsludinājusi divas konkursa kārtas ar šādiem rezultātiem:

	Pirmā kārtā 2023. gada aprīlis/maijs	Otrā kārtā 2023. gada jūnijs/jūlijs	Kumulatīvais rezultāts
<i>Statuss</i>	<i>Slēgta</i>	<i>Slēgta</i>	—
Pieteikumi (kopā)	120	154	154.
Agregētais pieprasījums	11,6 miljardi kubikmetru (mljrd. m ³)	15,9 mljrd. m ³	27,5 mljrd. m ³
Piegādes piedāvājumi	18,7 mljrd. m ³	15,2 mljrd. m ³	33,9 mljrd. m ³
Savietotais pieprasījums	10,9 mljrd. m ³	12 mljrd. m ³	22,9 mljrd. m ³

Paredzēts, ka nākamās konkursa kārtas tiks izsludinātas līdz 2023. gada beigām.

Galvenie konstatējumi. Saskaņā ar regulas 8. pantu kopīga iepirkuma mehānismā, izmantojot *AggregateEU*, kā pircēji varēja piedalīties uzņēmumi, kas iedibināti ES un Enerģētikas kopienas līgumslēdzējas pusēs. Kā pārdevēji varēja piedalīties visi uzņēmumi. No pircēju un

pārdevēju vidus tika izslēgti uzņēmumi, kuri saistīti ar Krievijas Federāciju vai uz kuriem attiecas ES ierobežojošie pasākumi, kas ieviesti, ņemot vērā Krievijas rīcību Ukrainā.

Kopumā 2023. gada 14. jūlijā *AggregateEU* bija reģistrēti 154 uzņēmumi. Šis skaits ietver uzņēmumus, kas iedibināti ES, un uzņēmumus, kas iedibināti Enerģētikas kopienas līgumslēdzējās pusēs, jo īpaši Ukrainā, Moldovā un Serbijā, kuri izrādīja ievērojamu interesi par *AggregateEU*, aktīvi piedalījās un bija pienācīgi pārstāvēti konkursu kārtās. Lielākā daļa bija gāzes un tirdzniecības uzņēmumi. Tomēr bija pārstāvēti arī tiešie rūpnieciskie lietotāji.

Pirmo divu konkursa kārtu rezultāti, kuros tika agregēts pieprasījums 27,5 mljrd. m³ apmērā, jau pārsniedza regulā noteikto obligāto pieprasījuma agregēšanu (13,5 mljrd. m³).

Arī piegādātāji ir aktīvi iesaistījušies, pirmajās divās kārtās piedāvājot 33,9 mljrd. m³, kā rezultātā radās ievērojams piedāvājuma pārpalikums.

Kopīga iepirkuma mehānisma mērķis bija radīt jaunas tirgus un uzņēmējdarbības iespējas pircējiem un piegādātājiem Eiropā. Krīzes apstākļos tas ir nodrošinājis tirgus dalībniekiem rīku, kas dod iespējas atrast un veidot līgumattiecības ar potenciāli jauniem partneriem un iepirkt gāzi konkurenciāla konkursa apstākļos neatkarīgi no to lieluma un patēriņa modeļa.

Joprojām pastāv iespēja sniegt atsauksmes par kopīga iepirkuma mehānismu. Dažas ES dalībvalstis un tirgus dalībnieki ir norādījuši, ka kopīga iepirkuma mehānisms ir palīdzējis stiprināt piegādes drošību un dažos gadījumos tas, iespējams, ir veicinājis cenu pazemināšanos un palīdzējis mazināt svārstīgumu tirgū. Šķiet, ka kopīga iepirkuma mehānisms ir arī veicinājis tirgus pārredzamības palielināšanos (izmantojot piedāvājuma un cenu informācijas atklāšanu). Tomēr dažas ES dalībvalstis un tirgus dalībnieki attiecībā uz mehānisma pievienoto vērtību ir bijuši piesardzīgāki.

Kopīga iepirkuma mehānisms tika izstrādāts, lai sniegtu īpašu labumu industrijām, kas patērē daudz gāzes, un mazākiem tiešajiem lietotājiem, dodot tiem iespēju nodrošināt gāzes piegādi par konkurētspējīgām cenām, tieši sadarbojoties ar ražotājiem un eksportētājiem, kas darbojas vairumtirdzniecībā un *LNG* tirgos.

Daži pircēji ir ziņojuši, ka kopīga iepirkuma mehānisms palīdzēja samazināt to gāzes cenas esošajos līgumos, kas noslēgti ārpus *AggregateEU*. Vairāki līgumi ir noslēgti arī pēc savietošanas, kas veikta *AggregateEU*. Tas pierāda, ka piegādātāju piedāvājumi *AggregateEU* bija cenu ziņā konkurētspējīgi. Vienlaikus daži nozares dalībnieki ir norādījuši, ka saņemtās cenu kotācijas bija augstākas par tirgus cenu vai vienādas ar to un ka netika piesaistīti jauni piegādes avoti papildus tiem, kas jau bija zināmi dalībniekiem.

Secinājums. *AggregateEU* izraisīja daudzu tirgus dalībnieku interesi, ko apliecina agregētie un piedāvātie apjomi. Pirmās divas konkursa kārtas tika organizētas no 2023. gada aprīļa līdz jūlijam, kad situācija tirgū salīdzinājumā ar 2022. gada vasaru stabilizējās. Tas, ka kopējie apjomi, kas agregēti vien pirmajās divās kārtās, divkārtšoja obligāto pieprasījuma agregēšanu, parādīja, ka tirgus dalībnieki gāzes pieprasījuma agregēšanu uzskata par ļoti noderīgu krīzes kontekstā. Tas liecina par to, ka tirgus dalībnieki varētu būt ieinteresēti līdzīga uz brīvprātības principa balstīta mehānisma izveidē.

4. Finanšiālie aspekti (regulas 8. panta 3. punkts)

Saskaņā ar regulas 8. panta 3. punktu Komisija novērtēja vajadzību pēc likviditātes palīdzības, arī garantijām, *AggregateEU* dalībniekiem, un organizēja informatīvus pasākumus, lai nodrošinātu šādu palīdzību. Pasākumi bija vērsti uz i) visu iesaistīto personu vajadzību un finanšu produktu apzināšanu, lai vislabāk apmierinātu šīs vajadzības, un ii) tādu publisko finanšu iestāžu tīkla izveidi, kuras vēlas nodrošināt šādus produktus.

Piemēram, garantijas standarta kredītvēstules veidā galvenokārt kalpo mazāku gāzes uzņēmumu vajadzībām, ļaujot tiem risināt kredīspējas jautājumus, un energoietilpīgiem uzņēmumiem, kuriem nav iepriekšējas pieredzes pasaules gāzes tirgū un kuriem nav iedibinātu attiecību ar piegādātājiem. Garantijām ir svarīga nozīme, lai nodrošinātu, ka visi uzņēmumi, kas darbojas *AggregateEU*, neatkarīgi no to profila un jomām, kurās tie darbojas, var gūt maksimālu labumu no kopīga iepirkuma mehānisma.

Politiskā un ekspertu līmenī organizētie informatīvie pasākumi ietvēra daudzas daudzpusējas un divpusējas sanāksmes un uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus par konkrētiem tematiem, kas tika organizēti ar Eiropas finanšu iestādēm, valsts attīstību veicinošām bankām, iestādēm un dažādām to apvienībām, piemēram, Eiropas Ilgtermiņa ieguldītāju asociāciju un Bernes Savienību, kā arī diskusijas par konkrētiem tematiem ES dalībvalstu reģionālo grupu darbsemināros un sanāksmēs.

ES Enerģijas platformas *Ad hoc* koordinācijas padomes locekļiem bija svarīga loma, palīdzot Komisijai novērtēt to teritorijā iedibināto Eiropas uzņēmumu, kuri darbojas *AggregateEU*, vajadzības pēc garantijām un sazināties ar valstu finanšu iestādēm.

Tīkls tika veidots šādi.

2023. gada 14. jūlijā	Skaits	Nosaukums
Publiskās finanšu iestādes	8	—
Starptautiskās finanšu iestādes	1	Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka ⁶
Valsts attīstību veicinošas bankas	3	<i>BGK</i> (Polija) <i>Finnvera</i> (Somija) <i>Instituto de Crédito Oficial</i> (Spānija)
Eksporta kredīta aģentūras	4	<i>Eksfin</i> (Norvēģija) <i>Exim Banca Românească</i> (Rumānija) <i>Exim Banca Slovakia</i> (Slovākija) <i>SACE</i> (Itālija)

Tādējādi, balstoties uz Komisijas novērtējumu, *AggregateEU* varēja sniegt informāciju par finanšu produktiem, kas pieejami attiecīgajām personām.

Galvenie konstatējumi. Tīkls nodrošināja labu ģeogrāfisko pārklājumu, jo īpaši pateicoties Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības bankas un *Eksfin* iesaistei, kas spēja nodrošināt garantijas attiecībā uz dabasgāzi daudzās valstīs iedibinātiem uzņēmumiem. Dažas publiskās finanšu iestādes nespēja sniegt garantijas to dekarbonizācijas mandātu dēļ un/vai ierosināja izveidot suverēnu Komisiju vai Eiropas Investīciju bankas garantiju. Dažas arī norādīja, ka nav intereses no pircējiem.

⁶ Ar ERAB darbības valstu sarakstu var iepazīties tīmekļvietnē <https://www.ebrd.com/where-we-are.html>.

Secinājums. Būtu vērts apsvērt, kā varētu plānot turpmākus centienus sniegt pielāgotu, cenas ziņā pieejamu finansiālu atbalstu⁷ garantiju un citu instrumentu veidā. Tie varētu nodrošināt nelielu gāzes uzņēmumu un energoietilpīgu industriju aktīvāku dalību kopīga iepirkuma mehānismā, jo tiem vajadzētu būt galvenajiem labuma guvējiem no ES Enerģijas platformas.

5. Dabasgāzes piegādes, kas no kopīgā iepirkuma izslēgtas (regulas 9. pants)

Komisija īstenoja regulas 9. pantu, pieprasot uzņēmumiem, kas darbojas *AggregateEU*, parakstīt apliecinājumu ar godavārdu⁸ par atbilstību aizliegumam piegādāt Krievijas Federācijas izcelsmes dabasgāzi.

Galvenie konstatējumi. Dalībnieki uzdeva jautājumus par īpašumtiesību un kontroles definīciju⁹. Komisijai radās arī dažas tehniskas un praktiskas grūtības, novērtējot *AggregateEU* savietoto dabasgāzes piegāžu izcelsmi. Komisija un *PRISMA* nodrošināja atbilstību, izmantojot apliecinājumu ar godavārdu un vajadzības gadījumā veicot papildu kontrolpārbaudes (piemēram, pārbaudot darījumu partnerus un veicot *LNG* izsekošanu).

Secinājums. Komisija turpinās darīt visu iespējamo, lai pārbaudītu gāzes izcelsmi un uzraudzītu Krievijas Federācijas izcelsmes dabasgāzes izslēgšanu, izmantojot apliecinājumu ar godavārdu un vajadzības gadījumā veicot papildu kontrolpārbaudes.

6. *AggregateEU* obligāta izmantošana (regulas 10. pants)

Balstoties uz 2023. gada 14. jūlijā pieejamo informāciju, tiek uzskatīts, ka pieprasījuma agregēšanas pienākumus saskaņā ar regulas 10. panta 2. punktu ir izpildījušas 19 ES dalībvalstis. Daudzām no tām pirmajās divās kārtās agregētais pieprasījums vien divkārt vai pat vairākkārt pārsniedza obligāto pieprasījuma agregēšanas apjomu.

Galvenie konstatējumi. Ņemot vērā kopīga iepirkuma mehānisma novitāti, pieprasījuma agregēšanas pienākums bija labs veids, kā mobilizēt pieprasījumu dažās ES dalībvalstīs.

⁷ Ja valsts atbalsts ir finansiāls atbalsts garantiju vai citā veidā, uz to attiecas valsts atbalsta kontrole saskaņā ar LESD 107. un 108. pantu.

⁸ Attiecīgā veidlapa pieejama tīmekļvietnē <https://aggregateeu.prisma-capacity.eu/support/solutions/articles/36000429400-how-to-fill-out-the-declaration-of-honor->.

⁹ 8. pantā (Dalība pieprasījuma agregēšanā un kopīgā iepirkumā) ir noteikts:
“1. Dalība pieprasījuma agregēšanā un kopīgajā iepirkumā ir atvērta un pārredzama visiem Savienībā iedibinātiem dabasgāzes uzņēmumiem un gāzi patērējošiem uzņēmumiem neatkarīgi no pieprasītā apjoma. Dabasgāzes uzņēmumiem un gāzi patērējošiem uzņēmumiem liedz kā piegādātājiem, ražotājiem un pircējiem piedalīties pieprasījuma agregēšanā un kopīgajā iepirkumā tad, ja:
a) uz kurām [uz tiem] attiecas Savienības ierobežojošie pasākumi, kas pieņemti saskaņā ar LESD 215. pantu, jo īpaši Savienības ierobežojošie pasākumi, kas pieņemti sakarā ar Krievijas darbībām, kuras destabilizē situāciju Ukrainā, vai attiecībā uz darbībām, ar ko tiek grauta vai apdraudēta Ukrainas teritoriālā integritāte, suverenitāte un neatkarība;
b) kuras [tie] tieši vai netieši pieder fiziskām vai juridiskām personām, vienībām vai struktūrām, uz kurām attiecas šādi Savienības ierobežojošie pasākumi, tie ir šādu fizisku vai juridisku personu, vienību vai struktūru kontrolē vai tie darbojas šādu fizisku vai juridisku personu, vienību vai struktūru vārdā; vai
c) kuras tieši vai netieši pieder Krievijas Federācijai vai tās valdībai vai jebkurai Krievijas fiziskai vai juridiskai personai, vienībai vai struktūrai, kas iedibināta Krievijā, vai kurš darbojas Krievijas Federācijas vai tās valdības vārdā vai vadībā.

Dažām ES dalībvalstīm, kurām nebija piemērotu uzraudzības un izpildes panākšanas instrumentu, bija jāpaļaujas tikai uz Komisijas novērtējumu, kas varēja būt tikai indikatīvs.

Secinājums. Obligāta pieprasījuma agregēšana palīdzēja mobilizēt pieprasījumu dažās ES dalībvalstīs. Citās valstīs lielā interese par dalību *AggregateEU* izraisīja ievērojamu apjomu agregēšanu, kas ievērojami pārsniedza obligātos līmeņus.

Šā noteikuma faktiskas izpildes panākšanai varētu būt nepieciešams skaidrāks pienākums ES dalībvalstīm veikt attiecīgus pasākumus, piemēram, pieņemt saistošus instrumentus, lai nodrošinātu atbilstību prasītajam pieprasījuma agregēšanas līmenim; vienlaikus jāņem vērā, ka vajadzētu izvairīties no nevajadzīga administratīvā sloga radīšanas, jo īpaši dalībvalstīm ar ierobežotu gāzes patēriņu.

7. Gāzes iepirkšanas konsorcijs (regulas 11. pants)

Regulas 11. pantā ir noteikts, ka uzņēmumi var “koordinēt iepirkuma līguma nosacījumu elementus” saskaņā ar konkurences noteikumiem.

Netika izveidots neviens gāzes iepirkšanas konsorcijs, iespējams, ar to saistītās sarežģītības un laika ierobežojumu dēļ, ko radīja nepieciešamība ieviest kopīga iepirkuma mehānismu pirms gāzes uzpildes sezonas sākuma.

Tā vietā, apspriežoties ar valstu iestādēm un tirgus dalībniekiem, Komisija nolēma ierosināt divus sadarbības modeļus, proti, modeli “starpnieks” (“*agent-on-behalf*”)¹⁰ un “centrālais pircējs”¹¹, lai atvieglotu Eiropas uzņēmumu dalību kopīga iepirkuma mehānismā.

Šie divi modeļi varētu būt īpaši noderīgi uzņēmumiem, kuri, iesniedzot pieprasījumu, nevar sasniegt apjoma robežvērtību, kuriem nav pieredzes sarunās par gāzes iepirkuma līgumiem pasaules tirgū (piem., energoietilpīga industrija) vai kuriem nav nepieciešamās sašķidrinātās dabasgāzes (*LNG*) regazifikācijas vai krātuvju jaudas.

2023. gada 14. jūlijā *AggregateEU* bija norādīti 16 uzņēmumi, kuri bija ieinteresēti sniegt pakalpojumus kā starpnieki, un 11 uzņēmumi, kuri bija ieinteresēti tos sniegt kā centrālie pircēji.

Regulā ir noteikts, ka “[z]emāku cenu tālāknodošana būtu svarīgs kopīgā iepirkuma izdošanās rādītājs, jo tā ir ļoti svarīga patērētājiem”. Tāpēc Komisija pieprasīja, lai uzņēmumi, kas piedāvā centrālā pircēja pakalpojumus, no saviem klientiem iekasē maksu par piedāvātajiem pakalpojumiem, bet pašas preces izmaksas nodod tālāk.

Galvenie konstatējumi. Regulas 11. pants tika iecerēts kā atbalsta rīks ārkārtas situācijā, un tas bija pietiekams, lai Komisijai atvieglotu konsorciju izveides procesu (lai gan neviens no tiem netika izveidots) un izstrādātu citus uzņēmumu sadarbības modeļus saskaņā ar ES konkurences noteikumiem. Uzņēmumu sadarbība var dot iespēju mazākiem un

¹⁰ Saskaņā ar to pircēji varētu izvēlēties, ka cits uzņēmums darbojas kā starpnieks, kas sniedz pakalpojumus (piemēram, rezervē laika nišas *LNG* terminālī).

¹¹ Saskaņā ar to vairāki pircēji varētu lūgt citam uzņēmumam rīkoties kā pircējam viņu vārdā un iegādāties gāzi.

nepieredzējušiem uzņēmumiem lietderīgi un izdevīgi apvienot savu pieprasījumu, piekļūt pasaules gāzes tirgiem, tai skaitā *LNG* piegādātājiem, un nodrošināt piegādes par konkurētspējīgām cenām. Tas atbilst nedaudzajām atsauksmēm, kuras saņemtas no dažiem industrijas dalībniekiem, kas liecina, ka šie sadarbības modeļi būtu varējuši palielināt viņu dalību *AggregateEU*.

Tomēr, ņemot vērā līdz šim gūto nelielo pieredzi, nav iespējams izdarīt vispārējus secinājumus par šo modeļu pilnīgu piemērošanu.

Secinājums. Krīzes apstākļos Komisija uzskata, ka visi iepriekš minētie sadarbības modeļi varētu būt dzīvotspējīgi risinājumi. Tam piekrīt arī daži industrijas spēlētāji, kuri norāda uz faktu, ka šie sadarbības modeļi varētu palīdzēt palielināt kopīgā iepirkuma mehānisma sniegtos ieguvumus. Tomēr ārpus ārkārtas situācijas tieši Eiropas gāzes tirgus normālai darbībai, ko virza konkurence, būtu jānosaka, vai un kā uzņēmumi varētu vēlēties sadarboties gāzes iegādē, ievērojot ES konkurences noteikumus.

Pārskats par 3. sadaļu “LNG kompleksu, gāzes krātuvju un cauruļvadu izmantojuma uzlabošanas pasākumi” (regulas 12.–14. pants)

Regulā ir iekļauti noteikumi, kuru mērķis ir uzlabot pārredzamību un atvieglot *LNG* un gāzes krātuvju jaudu sekundāro tirdzniecību. Pasākumi, kuru mērķis ir padarīt to pārredzamāku, ir līdzīgi tiem, kas attiecas uz dabasgāzes transportēšanu, izmantojot cauruļvadus, un tie ievērojami palīdz optimizēt *LNG* un krātuvju jaudu izmantošanu ES.

8. Sekundārās jaudas rezervēšanas platforma *LNG* kompleksu izmantotājiem un gāzes krātuvju izmantotājiem (regulas 12. pants)

Galvenie konstatējumi. Atsevišķi uzglabāšanas un *LNG* operatori ir izveidojuši sekundārās jaudas rezervēšanas platformas, un tās tagad ir ieviestas un darbojas. *Gas Infrastructure Europe (GIE)* ir repozitorijs, kurā ir saites uz sekundārās jaudas rezervēšanas platformām, ko piedāvā infrastruktūras operatori.

Sekundārā rezervēšana ļauj lietderīgāk iedalīt jaudas, kas netiek izmantotas primārajos tirgos. Papildu pārredzamība šajā jomā ļauj tirgus dalībniekiem vieglāk atrast jaudas izmantošanas iespējas visā ES tirgus infrastruktūrā, jo īpaši tad, ja ES tiek importēti lieli *LNG* apjomi.

Secinājums. Līdzīgi noteikumi ir iekļauti pārskatītās Gāzes regulas (Regula (EK) Nr.715/2009) (Ūdeņraža un gāzes tirgu dekarbonizācijas pakete) 10. pantā, kurus Komisija ierosināja 2021. gada decembrī un par kuriem pašlaik notiek likumdevēju sarunas.

9. *LNG* kompleksu un gāzes krātuvju pārredzamības platformas (regulas 13. pants)

Galvenie konstatējumi. *GIE* pārvalda divas galvenās platformas, kas aptver visas ES dalībvalstis, kā arī Apvienoto Karalisti un Ukrainu — *Aggregated Gas Storage Inventory (AGSI)* attiecībā uz gāzes uzglabāšanu un *Aggregated LNG Storage Inventory (ALSI)* attiecībā uz *LNG*.

Pēc regulas stāšanās spēkā šīm platformām tika pievienoti jauni elementi, tai skaitā informācija par piedāvājumiem pakalpojumiem un nosacījumiem, kas attiecas uz šiem pakalpojumiem, par nolīgtajām un pieejamām krātuvju un *LNG* kompleksu jaudām, tarifiem utt. Pašlaik platformas aptver gandrīz visus ES lielos *LNG* termināļus (šajās platformās nav tikai 5 *LNG* sistēmas operatoru) un 98 % ES krātuvju (šajās platformās nav tikai 3 krātuvju sistēmas operatoru).

Lielāka pārredzamība nodrošina labāku un visaptverošāku pārskatu par *LNG* un krātuvju tirgiem ES. Tā arī ļauj efektīvāk izmantot šīs infrastruktūras. Lielāka pārredzamība ES *LNG* tirgū sniedz arī iespēju piesaistīt papildu piegādātājus.

Secinājums. Līdzīgi noteikumi ir iekļauti pārskatītās Gāzes regulas (Regula (EK) Nr. 715/2009) (Ūdeņraža un gāzes tirgu dekarbonizācijas pakete) 31. pantā, kurus Komisija ierosināja 2021. gada decembrī un par kuriem pašlaik notiek likumdevēju sarunas.

10. Lietderīgāka pārvades jaudu izmantošana (regulas 14. pants)

Regulas 14. panta mērķis ir uzlabot transportēšanas jaudu izmantošanu, ņemot vērā izmaiņas gāzes plūsmu virzienā ES. Pašreizējās pārslodzes vadības procedūru vadlīnijās ir noteiktas procedūras “izmanto vai zaudē” (*UIOLI*). Tomēr šīs procedūras attiecas tikai uz pārslogotiem starpsavienojuma punktiem un ir izstrādātas ļoti īsiem vai ļoti ilgiem termiņiem.

14. pantā ir paredzēts piemērot *UIOLI* procedūras visiem starpsavienojuma punktiem neatkarīgi no tā, vai tie ir vai nav pārslogoti. 14. panta piemērošanai ir divas pamatiespējas: i) ieviešot jaunu mēneša *UIOLI* procedūru, kas izklāstīta regulā, vai ii) paplašinot esošās *UIOLI* procedūras un attiecinot tās uz visiem — ne tikai pārslogotiem — starpsavienojumiem.

Galvenie konstatējumi. Neviena ES dalībvalsts neizvēlējās jauno mēneša *UIOLI* procedūru, bet izvēlējās pārslodzes vadības procedūru vadlīnijās paredzētās procedūras, kas atļautas saskaņā ar regulu.

Secinājumi. Ietekme, ko attiecībā uz gāzes pārvadi rada 14. panta piemērošana, tiks novērtēta vēlākais līdz 2024. gada beigām, izmantojot parametru, kurš rāda pārvades jaudas, kas rezervētas, izmantojot *UIOLI* procedūras. Tādējādi varēs noteikt, cik bieži ir īstenotas *UIOLI* procedūras un cik tās bijušas noderīgas.

PĀRSKATS PAR III NODAĻU (PASĀKUMI, AR KURIEM NOVĒRŠ PĀRMĒRĪGAS GĀZES CENAS UN PĀRMĒRĪGU TEKOŠĀS DIENAS SVĀRSTĪGUMU ENERĢĒTIKAS ATVASINĀTO INSTRUMENTU TIRGOS)

Pārskats par 1. sadalu “Solidaritāte attiecībā uz gāzi elektroapgādei, būtiskām industrijām un aizsargājamiem lietotājiem” (15.–22. pants)

1. Pagaidu tekošās dienas rīks, ar kuru pārvalda pārmērīgu svārstīgumu enerģētikas atvasināto instrumentu tirgos (regulas 15.–17. pants)

Regulas 15.–17. pantā noteikts, ka tirdzniecības vietām, kurās tiek tirgoti enerģētikas preču atvasinātie instrumenti (atvasinātie instrumenti, kuru bāzes aktīvs ir gāze vai elektroenerģija), ir jāizveido pagaidu tekošās dienas svārstīguma pārvaldības mehānismi (*IVM*). Šā pasākuma mērķis ir pasargāt tirgus dalībniekus no akūta svārstīguma līmeņa šādos tirgos, pieprasot, lai tirdzniecības vietu izveidotie mehānismi novērstu lielas cenu svārstības tirdzniecības dienas laikā.

Nemot vērā tirgoto instrumentu daudzveidību un dažādos likviditātes līmeņus enerģētikas atvasināto instrumentu tirgos, regulā ir noteikti tikai *IVM* darbības pamatparametri un noteikts, ka tie ir jāpielāgo katra līguma un tirdzniecības vietas īpatnībām. Regula arī dod iespēju tirdzniecības vietām ieviest *IVM*, integrējot tos esošajos bloķēšanas mehānismos, nevis izveidojot papildu mehānismu.

2023. gada 30. jūnijā Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde (EVTI) saskaņā ar pilnvarām, kas tai piešķirtas ar regulas 17. pantu, publicēja ziņojumu, kurā dokumentētas iespējamās atšķirības *IVM* īstenošanā tirdzniecības vietās un izvērtēta pasākuma lietderība¹².

Galvenie konstatējumi. Savā ziņojumā EVTI norāda, ka īstenotie *IVM* kopumā šķita atbilstoši kalibrēti, taču jāņem vērā, ka novērtējums veikts laikā, kad nebija pierādījumu par ietilpšām svārstīguma epizodēm, kas ietekmētu enerģētikas preču atvasināto instrumentu tirdzniecību. Regulas 15.–17. pantā izklāstītie pasākumi tika piemēroti 17 tirdzniecības vietām¹³. EVTI konstatējumos norādīts, ka tirdzniecības vietas *IVM* īstenoja nedaudz atšķirīgi, kas skaidrojams ar katras tirdzniecības vietas un līguma īpatnībām. Atšķirības jo īpaši bija saistītas ar:

¹² Ar ziņojumu var iepazīties tīmekļvietnē: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/2023-06/ESMA70-156-6509_Final_Report_Intra-day_Volatility_Management_Mechanism.pdf.

¹³ *CapMan AD* (Beļģija), *42 Financial Services* (Čehija), *European Energy Exchange* (Vācija — gan regulētais tirgus, gan organizētā tirdzniecības sistēma), *MEFF Power* (Spānija), *CIMD SV SA* (Spānija), *Tradition Espana* (Spānija), *Griffin Markets Europe* (Francija), *TPICAP EU* (Francija), *Tradition Paris* (Francija), *Hellenic Energy Exchange* (Grieķija), *Hungarian Derivative Energy Exchange* (Ungārija), *Marx Spectron Europe* (Īrija), *Borsa Italiana SPA — IDEM* (Itālija), *ICE Endex Markets BV* (Nīderlande), *Nasdaq Oslo ASA* (Norvēģija) un *OMIP — Polo Portugues SGMR SA* (Portugāle).

- “atsauces cenas” izvēli, dažu līgumu zemo likviditāti dažās tirdzniecības vietās, kā rezultātā tirdzniecības vietas atsauces cenas noteikšanai kā aizstājējvērtību izmantoja cenas citās tirdzniecības vietās;
- atsauces cenas un cenu robežu atjaunošanas biežums ar zemu likviditāti, kas noveda pie garākiem intervāliem starp šādiem atjaunojumiem;
- plašas “cenu koridora” robežas, kas nav piemērotas nelikvīdiem līgumiem.

Kopumā EVTI novērtējums ir tāds, ka šīs atšķirības ir pamatotas un ka tirdzniecības vietas *IVM* ir īstenojušas pienācīgi. Tomēr EVTI arī norāda, ka *IVM* nav piemērots nelikvīdiem līgumiem, kuru īstenošanas grūtības, šķiet, pārsniedz jebkādu iespējamo ieguvumu. EVTI ziņo, ka *IVM* kopš to ieviešanas bija iedarbinājusi tikai viena tirdzniecības vieta un tas, visticamāk, bija kļūdainu rīkojumu dēļ. Ņemot vērā enerģētikas preču atvasināto instrumentu tirgu ierobežoto svārstīgumu šajā periodā, šķiet, ka tirdzniecības vietas *IVM* ir kalibrējušas pienācīgi.

Attiecībā uz mehānisma efektivitāti EVTI norāda, ka, ņemot vērā to, ka nav pierādījumu par ietilpšām svārstīguma epizodēm, kas ietekmētu enerģētikas preču atvasinātos instrumentus attiecīgajā periodā¹⁴, tai ir “ierobežotas iespējas sniegt *IVM* lietderības novērtējumu kā par pozitīvu, tā par negatīvu ietekmi”. Jebkurā gadījumā tā uzskata, ka liela svārstīguma epizodes 2022. gadā bija saistītas ar stresu, kas ietekmēja gāzes un elektroenerģijas tirgus pamatrādītājus, un ar Krievijas mēģinājumiem dabasgāzes piegādes Eiropai izmantot par ieroci, nevis ar nesakārtotu tirdzniecību, ko paredzēts atrisināt ar *IVM* un bloķēšanas mehānismiem kopumā.

Visbeidzot, EVTI norāda, ka *IVM* saderība ar spēkā esošajiem pienākumiem attiecībā uz bloķēšanas mehānismiem, kā arī tā īstenošana vairākās tirdzniecības vietās, pielāgojot esošos bloķēšanas mehānismus, liecina, ka tā mērķi varētu sasniegt saskaņā ar esošajiem Finanšu instrumentu tirgus direktīvas (FITD) noteikumiem un ka sasniegtamais mērķis neattaisnoja vēl viena bloķēšanas mehānismu slāņa izveidi.

EVTI ziņojuma pamatā ir dati, kas savākti par laiku no 2023. gada februāra līdz maijam, kas ir periods, kurā gāzes tirgus svārstīgums samazinājās līdz ārkārtīgi zēmam līmenim. Tomēr vasarā, vispirms jūnija sākumā un pēc tam augustā, gāzes finanšu tirgos, jo īpaši *Title Transfer Facility*, bija vērojamas dažas būtiska tekošās dienas svārstīguma epizodes; bieži vien cenu svārstības vienā dienā pārsniedza 10 % (dažos gadījumos pat 20 % vai vairāk).

Tas liecina, ka, lai gan līdzsvars gāzes tirgū kopš 2022. gada ir ievērojami uzlabojies un ES ir spējusi veiksmīgi aizstāt lielu gāzes daudzumu, ko iepriekš piegādāja Krievija, enerģētikas tirgos joprojām pastāv zināma nestabilitāte. Tirgu darbību var traucēt un, iespējams, izraisīt pārmērīgi lielu tekošās dienas svārstīgumu tādi riski kā, piemēram, atlikušā Krievijas gāzes importa pilnīga un pēkšņa pārtraukšana, infrastruktūras incidenti, nelabvēlīgi laika apstākļi vai būtisks gāzes pieprasījuma pieaugums visā pasaulē. Ievērojams svārstīgums var rasties arī

¹⁴ Pamatā esošā informācija tika apkopota divos piegājienu no 2023. gada februāra līdz maijam.

tad, ja tirgus dalībnieki reaģē uz ziņām par iespējamu piegādes trūkumu (pat tad, ja šāds trūkums tomēr neīstenojas).

Pēc enerģētiskās krīzes, kad tūlītēja atgriešanās pie iepriekšējā *status quo* energoapgādes jomā nav iespējama, un tā kā ES ir atkarīga no *LNG* piegādēm, ir būtiski nodrošināt enerģētikas finanšu tirgu stabilitāti, izvairoties no pārmērīga cenu svārstīguma. Pašlaik nav skaidrs, vai nākamajos mēnešos atkārtosies svārstīguma epizodes (kas palielinājās 2023. gada vasarā). EVTI norāda, ka, tā kā apskatāmajā periodā nebija ieilguša svārstīguma, tai bija ierobežotas iespējas sniegt *IVM* lietderības novērtējumu par iespējamu pozitīvu vai negatīvu ietekmi.

Secinājums. Tekošās dienas svārstīguma pārvaldības mehānisms var palīdzēt ierobežot dramatiskas cenu svārstības un izlīdzināt cenu izmaiņas ļoti svārstīgos tirgos. Tam var būt arī netieša tirgu disciplinējoša ietekme.

Tomēr EVTI neatrada iemeslu *IVM* padarīt par pastāvīgu ES tiesiskā satvara elementu, taču tās novērtējums tika veikts laikā, kad nebija ieilguša svārstīguma. EVTI uzskata, ka esošo bloķēšanas mehānismu pienācīga īstenošana un piemērošana saskaņā ar FITD II, ņemot vērā pieredzi, kas gūta, izmantojot *IVM*, varētu sasniegt mērķi ierobežot pārmērīgu tekošās dienas cenu svārstīgumu, neieviešot otru bloķēšanas mehānismu slāni *IVM* formā. Būtu jāapsver arī nesenā politiskā vienošanās par FITD / Finanšu instrumentu tirgus regulas pārskatīšanu. Turpmāka energoproduktu tirgu un *IVM* ietekmes uzraudzība dažos tuvākajos mēnešos dalībvalstīm varētu būt noderīga, lai tās varētu formulēt labāk informētu viedokli par vajadzību pēc *IVM* īslaicīga pagarinājuma. Kā norādījusi Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde¹⁵, nākotnē saspringtā situācija gāzes tirgū var radīt specifiskus riskus un neaizsargātību ar gāzi saistītu atvasināto instrumentu tirgos, kas varētu “palielināt tirgus norišu atstāto iespaidu” un “cenu spiedienu uz atvasinātajiem instrumentiem”. Minēto risku analīze “vēl ir jāturpina, lai novērstu datu iztrūkuma un datu sadrumstalotības problēmas”. Komisija turpinās dalībvalstīm sniegt informāciju par darbu šajā jautājumā.

2. *LNG* cenas novērtējums un etalons (regulas 18.–22. pants)

Regulas 18. pantā noteikts, ka Energoregulatoru sadarbības aģentūrai (*ACER*) katru dienu jāsapatavo un jāpublicē:

- *LNG* cenas novērtējums, kas sākas ne vēlāk kā 2023. gada 13. janvārī, un
- ikdienējās *LNG* cenas etalons uz 2023. gada 31. martu.

LNG cenas novērtējums un etalons tika ieviesti, lai tirgū nodrošinātu tik ļoti nepieciešamo pārredzamību. Tas, ka nebija ticama rādītāja cenai, par kādu ES dalībvalstis iepirka *LNG* starptautiskos tirgos, radīja situāciju, ka pagājušā gada krīzes laikā tās konkurēja par gāzes piegādes nodrošināšanu. Tam savukārt, iespējams, bija būtiska nozīme augšupvērstā cenu spiediena radīšanā. Jau no paša sākuma tas bija paredzēts kā pastāvīgs pasākums, kas pēc

¹⁵ Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde, 'TRV Risk Analysis: EU natural gas derivatives markets: risks and trends', 2023. gada 12. maijs.

iespējas drīzāk iekļaujams Regulā par enerģijas vairumtirgus integritāti un pārredzamību (*REMIT*), jo tas tika uzskatīts par nepieciešamu saistībā ar to, ka pēc Krievijas mēģinājumiem cauruļvada gāzi padarīt par ieroci strukturāli izmainījās *LNG* nozīme ES gāzes piegādēs. Tomēr 2022. gada enerģētiskā krīze parādīja, cik steidzami vajadzīgs pārredzamības rīks, kas objektīvi atspoguļotu cenu, par kādu *LNG* kravas tika ievestas Eiropā. Šajā kontekstā pasākums tika iekļauts regulā, skaidri norādot, ka tas tiks iekļauts *REMIT* kā pastāvīgs pasākums (kā to apliecina regulas 57. apsvērums).

Galvenie konstatējumi. *LNG* cenu novērtējums kopš tā ieviešanas ir nodrošinājis tirgum lielāku pārredzamību, balstoties uz obligātu objektīvu ziņošanu un atspoguļojot starptautiskās gāzes cenas. Kopš tā publicēšanas dabasgāzes etalonu cenas ES (*Title Transfer Facility*) ir pakāpeniski samazinājušās atbilstoši *LNG* cenas novērtējumam. Lai nodrošinātu, ka tas joprojām ir uzticams un objektīvs, ar regulu *ACER* ir piešķirtas īpašas pilnvaras vākt un apstrādāt vajadzīgos tirgus datus. *ACER* tagad regulāri publicē šādus cenu novērtējumus:

- Ziemeļrietumeiropas,
- Dienvideiropas un
- ES *LNG* cena.

LNG cenas etalons šo pārredzamību nostiprināja vēl vairāk, jo tas sniedz informāciju par starpību starp ES *LNG* cenas novērtējumu un *Title Transfer Facility* līguma ar tuvāko mēneša termiņu norēķinu cenu, kas ir ES visbiežāk izmantotais regulētā tirgū tirgots nākotnes līgums un plaši atzīts par visprezentatīvāko ES gāzes cenu aizstājējvērtību.

Tā kā faktiskā cena, par kādu *LNG* nonāk ES, ir padarīta pārredzamāka, tirgus dalībnieki ES dalībvalstīs ir labāk informēti par tirgus cenām, un ES dalībvalstis var labāk savstarpēji koordinēties, lai solidāri nodrošinātu *LNG* piegādes, tādējādi izvairoties no nevajadzīga spiediena izdarīšanas uz tirgu.

2023. gada 14. martā Komisija pieņēma priekšlikumu grozīt Regulu par enerģijas vairumtirgus integritāti un pārredzamību (*REMIT*). Priekšlikums ietver gan *LNG* cenas novērtējumu, gan etalonu. Tomēr paredzams, ka pārskatītās *REMIT* regulas galīgā pieņemšana un stāšanās spēkā notiks pēc pašreizējās regulas termiņa beigām.

Secinājums. Komisija uzskata, ka būtu ļoti svarīgi, lai relevantie pieņemtie pagaidu pasākumi tiktu paplašināti, lai saglabātu *LNG* importa cenu lielāku pārredzamību un saglabātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus starp ES dalībvalstīm solidaritātes garā, vienlaikus atbalstot dalībvalstis stabilas piegādes nodrošināšanā, lai apmierinātu ES enerģijas vajadzības. Tāpēc līdzīgi pastāvīgi pasākumi ir iekļauti *REMIT* priekšlikumā.

PĀRSKATS PAR IV NODAĻU (PASĀKUMI, KO ĪSTENO, JA GĀZES NOZARĒ IR ĀRKĀRTAS STĀVOKLIS)

1. Standarta noteikumi attiecībā uz solidaritāti (regulas 23. un 26.–28. pants)

Lai vēl vairāk stiprinātu solidaritātes pasākumus¹⁶ nopietna gāzes piegādes trūkuma gadījumā un risinātu gadījumus, kad starp ES dalībvalstīm nav divpusēju solidaritātes nolīgumu, regulā ir noteikti solidaritātes standarta noteikumi, kas piemērojami, ja nav divpusēju nolīgumu. Solidaritātes standarta noteikumi solidaritātes pienākumu attiecina uz kritiskajiem gāzes apjomiem, kas vajadzīgi, lai nodrošinātu elektroenerģijas sistēmas pietiekamību, tādējādi novēršot elektroenerģētisko krīzi. Tagad solidaritāte būtu jānodrošina arī ES dalībvalstīm, kurās ir *LNG* kompleksi.

Standarta noteikumu pamatā ir princips, ka ir jānodrošina solidaritāte pret taisnīgu kompensāciju, un maksimālo kompensāciju veido šādi elementi:

- 1) gāzes cena,
- 2) uzglabāšanas un transportēšanas izmaksas,
- 3) tiesvedības izmaksas ES dalībvalstij, kas piegādā gāzi, un
- 4) netiešās izmaksas, kas neatspoguļojas gāzes cenā, piem., kompensācija par industrijas apcirpšanu, kas nedrīkst pārsniegt 100 % no gāzes cenas.

Solidaritātes standarta noteikumi arī novērš nepilnības Gāzes piegādes drošības regulas solidaritātes noteikumos, proti, ka pieprasošām ES dalībvalstīm prioritāte nav jāpiešķir piedāvājumiem, kuru pamatā ir tirgus pasākumi. Regula arī uz laiku paplašināja solidaritātes aizsardzību, attiecinot to uz elektroapgādes drošībai kritisko gāzes apjomu, un uz laiku solidaritātes pienākumu attiecināja arī uz ES dalībvalstīm ar *LNG* kompleksiem.

Solidaritātes mehānismu piemēro tikai nopietnā ārkārtas situācijā, tāpēc to nevar pārbaudīt realitātē. Tāpēc IV nodaļā aprakstītā situācija tikusi simulēta izmēģinājumā, kā izklāstīts nākamajā sadaļā. Turklāt 2023. gada maijā Gāzes koordinācijas grupai tika nosūtīta anketa¹⁷.

Galvenie konstatējumi izmēģinājuma rezultāti

Lai testētu lomas un pienākumus situācijā, kad gāzes nozarē ir ES mēroga ārkārtas stāvoklis, kā arī lai testētu solidaritātes noteikumus, kas pieņemti saskaņā ar Gāzes piegādes drošības regulu un regulu, Komisija 2022. gada decembrī kopā ar ES dalībvalstīm, pārvades sistēmu operatoriem un gāzes pārvades sistēmu operatoru Eiropas tīklu (*ENTSOG*) veica izmēģinājumu.

Kopumā izmēģinājums apliecināja ES dalībvalstu, Komisijas un *ENTSOG* gatavību situācijām, kad gāzes nozarē ir ārkārtas stāvoklis, un to, ka Gāzes piegādes drošības regula un regula nodrošina pienācīgu satvaru reaģēšanai ārkārtas situācijās, jo īpaši solidaritātes

¹⁶ Sākotnēji paredzēti Regulas (ES) 2017/1938 13. pantā, kurā noteikti “solidaritātes mehānismi”, kas piemērojami kā galējs pasākums nopietnā situācijā, kad gāzes nozarē ir ārkārtas stāvoklis, un ko regulē divpusēji solidaritātes nolīgumi starp ES dalībvalstīm.

¹⁷ Gāzes koordinācijas grupa ir pastāvīga padomdevēja grupa, kas koordinē piegādes drošības pasākumus, it sevišķi krīžu laikā. Sk.: [Komisijas ekspertu grupu un līdzīgu struktūru reģistrs \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eiropa/energy/en/energy-cooperation).

pieprasījumu gadījumā. Tomēr tika konstatētas arī vairākas problēmas, kuru novēršanai nepieciešami turpmāki pasākumi.

- Solidaritātes noteikumi izmēģinājuma laikā tika atzīti par būtiskiem piegādes drošībai, ja tie ir noteikti iepriekš. Taču līdz šim ir parakstīts tikai ierobežots skaits divpusēju nolīgumu (7 no 40). Dalībvalstīm ir sarežģīti izlemt, kas ir taisnīga kompensācija, un, ja tā nav iepriekš noteikta, tika uzskatīts, ka solidaritātes pieprasīšana un nodrošināšana ir apgrūtināta.
- Tika konstatēts, ka nav juridiska pamata pieprasīt solidaritāti kaimiņos esošai ES dalībvalstij, ar kuru nav tieša cauruļvada savienojuma. Šī iespēja Gāzes piegādes drošības regulā nav skaidri minēta, taču tajā ir noteikumi par gadījumu, kad divas ES dalībvalstis ir savienotas caur trešo valsti.
- Solidaritātes piešķiršanas un prioritāšu noteikšanas procedūra tika atzīta par neskaidru gadījumos, kad kāda ES dalībvalsts saņem divus pieprasījumus. Ja tirgus neļauj apmierināt abus pieprasījumus, ir vairākas iespējas: proporcionāls piešķirums, piešķirums, pamatojoties uz secību, kādā pieprasījumi saņemti (rindas kārtībā), vai piešķirums atkarībā no summas, kas saņemta kā kompensācija.
- Vairākas ES dalībvalstis uzskatīja regulā noteiktais mainītais pieprasījumu iesniegšanas periods vismaz 72 stundas pirms norādītā piegādes laika varētu radīt sarežģījumus. Dalībnieki pauža vēlmi, lai solidaritātei, ko nodrošina ar cauruļvadu palīdzību, tiktu piemērots 24 stundu periods, savukārt 72 stundu periods varētu būt joprojām relevants gadījumos, kad solidaritāti nodrošina ar *LNG*.
- *LNG* formā sniegtās solidaritātes pieprasīšanas un saņemšanas juridiskais pamats ir jāprecizē sīkāk, tai skaitā par līgumiskām problēmām attiecībā uz kravu novirzīšanu un kompensāciju izmaksāšanu trešām personām, kuģu pieejamību, iespējamo apjoma neatbilstību starp solidaritātes pieprasījumu un attiecīgā kuģa apjomiem un maksājumu garantēšanas veidiem.

Secinājums. Komisijas secinājumi ir šādi.

- Būtu pastāvīgi jānosaka, ka tad, ja nav divpusēju nolīgumu, ir piemērojami solidaritātes standarta noteikumi. Tādējādi tiktu nodrošināta permanentas ES apgādes drošības arhitektūras izveide, vienlaikus atbrīvojot ES dalībvalstis no pienākuma parakstīt divpusējus nolīgumus.
- Ņemot vērā jauno enerģētikas situāciju ES, kurā *LNG* ir kļuvusi par galveno gāzes piegādes avotu, piegādes drošībai ir būtiski, ka solidaritāte tiek attiecināta arī uz *LNG*. Regulā cauruļvadu gāzei un *LNG* piemēroti vieni un tie paši noteikumi, bet tie vairs neatbilst reālajai situācijai. Tādēļ būtu lietderīgi noteikumus pielāgot, ņemot vērā *LNG* tirgus specifiku.
- Kritiskie gāzes apjomi ir paredzēti, lai nodrošinātu elektroenerģijas sistēmas pietiekamību tā, lai gāzes krīze neietekmētu elektroenerģijas sistēmas darbību. Bez regulā ierosinātajiem līdzekļiem varētu izpētīt alternatīvus mehānismus, kā to nodrošināt.

2. Aizsargājamo lietotāju nebūtiskais patēriņš (regulas 24. pants)

Gāzes piegādes drošības regulas 2. pantā aizsargājamie lietotāji ir definēti kā gāzes sadales tīklam pieslēgti mājstāvvietības lietotāji. ES dalībvalstis savu aizsargājamo lietotāju kategorijām var nolemt pievienot arī šādus patērētājus, ja tie kopā neveido vairāk kā 20 % no kopējā gāzes patēriņa gadā:

- 1) sadales tīklam pieslēgti mazie un vidējie uzņēmumi,
- 2) būtisku sociālo pakalpojumu sniedzēji;
- 3) centralizētās siltumapgādes iekārtas.

Dalībvalstīm ir jāievieš stingri pasākumi, ar kuriem minētajiem aizsargājamajiem lietotājiem nodrošina piegādi un novērš atslēgšanu no gāzes piegādes pat tad, ja gāzes nozarē ir ārkārtas stāvoklis.

Tomēr 2022. gada enerģētiskās krīzes laikā un pēc tam, kad tika pieņemta Padomes Regula (ES) 2022/1369 (2022. gada 5. augusts) par koordinētiem gāzes pieprasījuma samazināšanas pasākumiem, pieauga visu sektoru brīvprātīgas pieprasījuma samazināšanas nozīme.

Tāpēc ar regulas 24. pantu tika ieviesta iespēja ES dalībvalstīm veikt pasākumus, lai samazinātu aizsargājamo lietotāju nebūtisko patēriņu, ar nosacījumu, ka šie lietotāji nav uzskatāmi par mazaizsargātiem lietotājiem, kā definēts 3. panta 3. punktā Direktīvā 2009/73/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu.

Galvenie konstatējumi. 2023. gada 12. maijā Komisija nosūtīja Gāzes koordinācijas grupas locekļiem anketu, lūdzot viņus sniegt atsauksmes, tai skaitā par noteikumiem, kas saistīti ar aizsargājamo lietotāju nebūtisko patēriņu, un par pārrobežu gāzes plūsmu aizsardzības papildpasākumiem. Rezultāti bija šādi:

- vairākas ES dalībvalstis norādīja, ka tās šo elastīgāko pieeju aizsargājamo lietotāju jēdzienam uzskata par lietderīgu, jo tā, piemēram, varētu atbrīvot apjomus kritiski svarīgām industrijām, un tam uz mājstāvvietībām būtu salīdzinoši neliela ietekme (piemēram, tām vajadzētu termostatu noregulēt uz nedaudz zemāku atzīmi);
- dažas ES dalībvalstis norādīja, ka šo noteikumu ir grūti piemērot praksē, jo ir sarežģīti uzraudzīt aizsargājamo lietotāju nebūtisko patēriņu ārpus gada griezumā.

Secinājums. Komisija secina, ka jēdziens “aizsargājamo lietotāju nebūtisks patēriņš” pašreizējo vai turpmāko pieprasījuma samazināšanas centienu kontekstā ir lietderīgs.

3. Pārrobežu plūsmu aizsardzības pasākumi (regulas 25. pants)

Gāzes piegādes drošības regulas 12. panta 5. punkta a) apakšpunktā ir noteikts, ka ES dalībvalstis nedrīkst nepamatoti ierobežot pārrobežu gāzes plūsmas. Tomēr procedūra šajā jautājumā var ilgt līdz pat nedēļai, kā rezultātā krīzes laikā pārrobežu plūsmas var tikt nepamatoti apturētas.

Tāpēc ar regulas 25. pantu tika ieviesti papildu aizsardzības pasākumi, lai nodrošinātu pārrobežu gāzes plūsmas; tie Komisijai dod iespējas likt attiecīgajai ES dalībvalstij nekavējoties koriģēt savas darbības.

Galvenie konstatējumi. Regulas (ES) 2017/1938 12. pantā definētais ārkārtas stāvoklis nekad nav ticis izsludināts, un tāpēc noteikums nav testēts. Tomēr ar iepriekš minētās anketas palīdzību Gāzes koordinācijas grupas locekļi tika aicināti paust savu viedokli par šo jautājumu. Viņu atbildes var iedalīt šādās kategorijās.

	25. pantu vērtē pozitīvi	12. panta 5. punkts jau būtu jāievēro	Neatbalsta jaunus aizsardzības pasākumus
Attiecība	10/18 (55 %)	3/18 (17 %)	5/18 (28 %)
Argumentācija	• Respondenti atzinīgi novērtēja lielāku noteiktību. • Krīzes laikā solidaritātei ir izšķiroša nozīme.	• 12. panta 5. punkts jau tiek uzskatīts par juridiski saistošu. • 12. panta 5. punkts būtu jāievēro, pat bez papildu aizsardzības pasākumiem.	• Bažas par iespēju noteikumus atstāt spēkā uz nenoteiktu laiku. • ES dalībvalstīm vajadzētu būt iespējai aizstāvēt savu nostāju.

Atbildes uz šo anketu rāda, ka lielākā daļa respondentu uzskata, ka pārrobežu plūsmu aizsardzības pasākumi ir noderīgi vai nu tāpēc, ka viņi uzskata, ka regulas 25. panta jaunie noteikumi ir lietderīgi, vai tāpēc, ka viņi uzskata, ka Gāzes piegādes drošības regulas 12. panta 5. punkts jau pašlaik būtu pastāvīgi jāievēro.

Secinājums. Komisija secina, ka ir svarīgi censties saglabāt pārrobežu plūsmu aizsardzības pasākumus, kā arī saīsināt procedūru, lai krīzes laikā garantētu pārrobežu plūsmas.

SECINĀJUMS

Vispārējā gāzes piegādes situācija Savienībā

Kopš Krievijas iebrukuma Ukrainā Eiropa enerģētikas jomā ir panākusi vēl nepieredzētas izmaiņas. Neraugoties uz lielu samazinājumu plūsmās no Krievijas (– 70 miljardi kubikmetru (mljrd. m³) 2022. gadā), labu ES gāzes tirgus apgādi ir izdevies noturēt, pateicoties *LNG* piegādes apjomu pieaugumam (+ 50 mljrd. m³ 2022. gadā), importam pa cauruļvadiem no partneriem, kas nav Krievija, un gāzes pieprasījuma samazināšanai (– 58 mljrd. m³ 2022. gadā), kas šogad ir palīdzējis panākt vēsturiski augstu krātuvju piepildījuma līmeni un Uzglabāšanas regulā noteikto pienākumu gāzes krātuves piepildīt par 90 % izpildīt jau augustā¹⁸.

Šī pāreja bija iespējama, pateicoties tam, ka ES un tās dalībvalstis sekmīgi īstenoja pasākumus visās galvenajās enerģētikas rīcībpolitikas jomās; tā ir ES Enerģijas platforma, krātuvju piepildījuma rīcībpolitika ES līmenī, gāzes pieprasījuma samazināšana, elektroenerģijas maksimumslodzes samazināšana, atjaunīgo energoresursu straujāka apguve un mērķorientēti infrastruktūras modernizācijas pasākumi (+ 25 mljrd. m³ jaunas *LNG* regazifikācijas jaudas).

Gāzes līdzsvara situācija ir uzlabojusies salīdzinājumā ar 2022. gadu, kad gāzes cenas pieauga līdz nepieredzētam līmenim, pārsniedzot 300 EUR/MWh. Tomēr karš nav beidzies, un gāzes cenas joprojām ir augstākas un svārstīgākas nekā pirms 2021. gada vasaras, kad Krievija gāzes sektoru sāka izmantot par ieroci. Tā kā ar Enerģijas platformu saistītie 2022. gada rīcībpolitikas pasākumi joprojām dod augļus, pieprasījuma samazinājuma pienākuma termiņš ir pagarināts līdz 2024. gada martam un krātuvju piepildījuma mērķrādītāji ir sasniegti, skats uz nākamo ziemu kopumā ir pozitīvāks nekā pirms 2022./2023. gada ziemas. Tomēr joprojām pastāv būtiski riski gāzes piegādes drošībai ES, piemēram: Krievijas importa pilnīga un pēkšņa pārtraukšana, infrastruktūras incidenti, nelabvēlīgi laika apstākļi, gāzes pieprasījuma palielināšanās Eiropā vai citur, kas radītu konkurenci uz *LNG* kravām, lielāka gāzes izmantošana elektroenerģijas ražošanai sausuma vai neplānotu kodoliekārtu darbības pārrāvumu dēļ. Tie visi ir riska faktori, kas, it sevišķi tad, ja tie iestājas vienlaikus, var tirgos radīt saspringtu situāciju un atkal izdarīt spiedienu uz cenām.

Turklāt pozitīvās prognozes attiecībā uz 2023./2024. gada ziemu realizēsies tikai tad, ja tiks saglabāta enerģijas bilance, kas pagājušajā gadā tika panākta, pateicoties ES dalībvalstu centieniem un īstenotajiem rīcībpolitikas pasākumiem. Ja gāzes bilance pasliktināsies un iestāsies daži no iepriekš minētajiem riskiem, ES piegādes drošība varētu tikt apdraudēta. Tādēļ ir nepieciešama pastāvīga modrība un cieša tirgus uzraudzība. ES ir jābūt gatavai arī sliktākajiem scenārijiem.

¹⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) 2022/1032 (2022. gada 29. jūnijs), ar ko groza Regulas (ES) 2017/1938 un (EK) Nr. 715/2009 attiecībā uz gāzes uzglabāšanu (Dokuments attiecas uz EEZ).

Komisijas atzinums par regulas termiņa pagarināšanu

Pamatojoties uz šajā ziņojumā izklāstītajiem galvenajiem konstatējumiem, kas gūti regulas īstenošanas pirmajos mēnešos, Komisija uzskata, ka tās noteikumiem ir bijusi svarīga nozīme gāzes tirgus stabilizēšanā un pienācīgas gāzes piegādes nodrošināšanā ES un ka regula ir svarīga ES gāzes piegādes drošības rīkkopas daļa.

Ņemot vērā iepriekš minētos joprojām pastāvošos riskus, tirgus dalībnieku interesi un iespējas gūt labumu no kopīgā iepirkuma un solidaritātes mehānisma, Komisija apsver, vai neierosināt pagarināt dažu vai visu regulas pasākumu darbības termiņu un kā dažus no regulas pasākumiem varētu integrēt strukturālākā veidā.

Šajā nolūkā par piemērotu tiesību aktu, kurā integrēt konkrētus kopīga iepirkuma mehānisma un solidaritātes mehānisma aspektus (pamatojoties uz konstatējumiem un pieredzi, kas gūta regulas piemērošanā), ir atzīta pārskatītā Gāzes regula (Regula (EK) Nr. 715/2009) (Ūdeņraža un gāzes tirgu dekarbonizācijas pakete). Likumdevēji pašlaik strādā pie šī jautājuma.